

NAUKI PRAWNE / LEGAL SCIENCES

DOBROŚŁAWA TOMZIK

Izba Adwokacka w Katowicach

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5163-8851>

e-mail: adwokatdtomzik@interia.pl

CZY KONIECZNE JEST USTAWOWE DOPRECYZOWANIE KODEKSOWYCH PRZESŁANEK ORZEKANIA O PIECZY NAPRZEMIENNEJ?

Streszczenie: Piecza naprzemienna znajduje się w polu zainteresowania tak stron postępowania, jak i doktryny prawa. W istocie, mając na uwadze transformację w zakresie prawa rodzinnego, winno się rozważyć, czy zasadne jest pozostawienie *status quo*, a zatem dowolności orzekania w zakresie tychże spraw w oparciu o klauzulę generalną dobra dziecka, czy też winno się literalnie wymienić przesłanki do zastosowania tychże w celu ułatwienia pracy sędziom, a przede wszystkim realizacji zasad wynikających z prawa rodzinnego.

Słowa kluczowe: piecza naprzemienna, władza rodzicielska, prawo rodzinne

IS IT NECESSARY TO SPECIFY THE STATUTORY REQUIREMENTS FOR ADJUDICATING ON JOINT PHYSICAL CUSTODY?

Abstract: Both- the parties and the legal doctrine are interested in joint physical custody. Indeed, given the transformations in family law, it is worth considering whether it is justified to maintain the status quo, and therefore the discretion to adjudicate these matters based on the general child welfare clause, or whether the conditions for applying these requirements should be explicitly listed to facilitate the work of judges and, above all, to implement the principles arising from family law.

Keywords: joint physical custody, parental authority, family law

1. Wstęp

Problem pieczy naprzemiennnej, choć nie ma wprost uregulowania prawnego w przepisach Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego (dalej: kro), ma wymiar praktyczny¹, zwłaszcza że od 2015 r. systematycznie rośnie odsetek spraw,

¹ Szerzej na ten temat: M. Sikorska, M. Gawrońska, *Piecza naprzemienna w Polsce – diagnoza i rekomendacje dla polityk publicznych*, Warszawa 2025, s. 7, <www.pieczanaprzemienna.uw.edu.pl/wp-content/uploads/2025/04/raport.pdf>, dostęp: 26.07.2025.

w których jest orzekane wspólne wykonywanie władzy rodzicielskiej przez rodziców po rozwodzie². Ostatnie nowelizacje prawa rodzinnego nakierowane były jednak na prawo małżeńskie³ w zakresie rozwodów „urzędowych” oraz zmian dotyczących zawinienia w rozkładzie pożycia. Niemniej problem pieczy naprzemiennej łączy się nierozzerwalnie z kognicją sądów w sprawach o rozwód lub separację, względnie rodziców żyjących w rozłączeniu, czy to na zasadzie zmiany orzeczenia o rozwód, czy też niebędących małżonkami.

2. Definicja pieczy naprzemiennej

Jak wskazano powyżej, w prawie rodzinnym brakuje uregulowania materialnoprawnego pieczy naprzemiennej. Samo pojęcie „pieczy naprzemiennej” występuje w doktrynie także jako „opieka naprzemienna” czy też „naprzemienna władza rodzicielska”⁴. O ile piecza naprzemienna i opieka naprzemienna, biorąc pod uwagę, że są zbliżone do atrybutów władzy rodzicielskiej (pieczy nad osobą dziecka, potocznie zwanej także „opieką nad dzieckiem”), to określenie „naprzemienna władza rodzicielska” jest terminologicznie błędne, gdyż władza rodzicielska pozostaje w gestii obojga rodziców, zmienia się jedynie jej element w postaci miejsca pobytu dziecka.

Jedyną prawną definicją jest „opieka naprzemienna” uregulowana w art. 5 ust. 2a ustawy z 11 lutego 2016 r. o pomocy państwa w wychowywaniu dzieci⁵. Ustawa ta wprost odnosi się do sądowych orzeczeń regulujących pieczę naprzemienną obojga rodziców rozwiedzionych, żyjących w separacji lub w rozłączeniu, sprawowaną w porównywalnych i powtarzających się okresach⁶.

Pieczą, zdaniem autorki, jest zjawiskiem polegającym na tym, że w określonym w porozumieniu rodzicielskim terminie małoletnie dziecko stron przebywa faktycznie u jednego z rodziców, a następnie w takim samym czasie przebywa u drugiego. W praktyce, zwłaszcza Europy Zachodniej (pomysł pochodzi ze Szwecji), przedstawia się model pieczy naprzemiennej w formie gniazdowania (ang. *birdnest*) polegający na tym, że dzieci pozostają w dawnym rodzinnym

² Informator statystyczny wymiaru sprawiedliwości, opracowania wieloletnie, <<https://isws.ms.gov.pl/pl/baza-statystyczna/opracowania-wieloletnie>>, 26.07.2025.

³ Projekt z 7 maja 2025 r. *Ustawy o zmianie ustawy – Kodeks rodzinny i opiekuńczy oraz niektórych innych ustaw*, <<https://www.gov.pl/attachment/13ec9880-d314-4f60-8cb3-7c5788c4395f>>, dostęp: 26.07.2025. W 2025 r. Komisja Kodyfikacyjna Prawa Rodzinnego wyraziła stanowisko jedynie co do pieczy współdzielonej, zob. online <<https://www.gov.pl/attachment/27831048-a131-4418-b671-c2a5dc8b6722>>, dostęp: 26.07.2025.

⁴ Uwagę na tę kwestię zwracają: K. Kędziera, M. Stępień, *Pieczą naprzemienną w polskim prawie rodzinnym*, „Palestra” 2018, nr 3, s. 26; K. Kamińska, *Ewolucja władzy rodzicielskiej ze szczególnym uwzględnieniem instytucji pieczy naprzemiennej (joint physical custody)*, „Miscellanea Historico-Iuridica” 19(2020), z. 1, s. 90.

⁵ *Ustawa z 11 lutego 2016 r. o pomocy państwa w wychowywaniu dzieci*, Dz.U. z 2018 r., poz. 2134 i 2354 oraz z 2019 r., poz. 60 i 303.

⁶ P. Długokęcka, *Dopuszczalność pieczy naprzemiennej*, „Studia Prawnoustrojowe” 2020, nr 50, s. 83.

mieszkań, za to rodzice na zmianę wprowadzają się do mieszkania dzieci i sprawują nad nimi bieżącą pieczę zgodnie z porozumieniem⁷. Wyróżnia się⁸ także inne modele pieczy naprzemiennnej, takie jak: „długoterminowa” (ang. *long-term block time*)⁹, „krótkoterminowa” (ang. *alternating short-term block time*)¹⁰ oraz „uznaniowa” (ang. *free access*)¹¹.

Maria Baranowska-Bolesta za głosami doktryny podnosi, iż piecza naprzemienna jest ustaloną w drodze odpowiednich postępowań sądowych formułą sprawowania pieczy nad dzieckiem, polegającą na naprzemiennym i zgodnym z ustalonym harmonogramem przebywaniu dziecka w powtarzających się okresach u każdego z rodziców, pod warunkiem przysługiwania rodzicom pełnej władzy rodzicielskiej¹². *A contrario* zatem bez stosownego wszczętego postępowania sądowego rodzice nie mogą sami porozumieć się co do pieczy naprzemiennnej ani jej stosować¹³. Zdaniem autorki niniejszego opracowania, rodzice po podpisaniu porozumienia rodzicielskiego¹⁴ mogą stosować te rozwiązania, „sprawdzać je” w życiu codziennym. Dopiero jednak od wydania dokumentu przez sąd w formie wyroku lub postanowienia ma ono moc prawną, jest wykonalne, egzekwowalne. Uregulowanie pieczy naprzemiennnej ma zastosowanie jedynie w sytuacji wszczętego (i najczęściej zakończzonego) postępowania, czy to opiekuńczego w zakresie art. 107 kro wobec rodziców żyjących w rozłączeniu (czy to bez ślubu, czy po rozwodzie w formie zmiany orzeczenia rozwodowego), czy też rozwodu zgodnie z art. 58 kro. Nie jest wykluczone, że ustalenie pieczy naprzemiennnej miało miejsce na mocy porozumienia dołączonego jako załącznik do pozwu, czy też jako porozumienia powstałego w drodze mediacji, będącego ugodą medacyjną pochodzącą z mediacji sądowej, jak i pozasądowej. O ile jednak ograniczenie, zawieszenie, pozbawienie,

⁷ <www.mamadu.pl/163732,gniazdowanie-co-to-jest-na-czym-polega-jak-wprowadzic-opinia-psychologa>, dostęp: 26.07.2025.

⁸ A.E. Atwell, U.S. Moore, E. Nielsen, Z. Levite, *Effects of Joint Custody*, „The Bulletin of the American Academy of Psychiatry and the Law” 12(1984), nr 2, s. 151, <<https://jaapl.org/content/jaapl/12/2/149.full.pdf>>, dostęp: 26.07.2025.

⁹ Dzieci spędzają np. rok z każdym z rodziców bądź z jednym rok szkolny, z drugim całe wakacje.

¹⁰ W okresach miesięcznych, tygodniowych, połowę tygodnia, każdy dzień lub po pół dnia na przemian.

¹¹ Dowolne okresy zmiany pieczy.

¹² M. Baranowska-Bolesta, *Piecha naprzemienna rodziców nad dzieckiem – wybrane zagadnienia*, „Przegląd Sądowy” 2022, nr 9, s. 48–49, za: M. Andrzejewski, *Piecha naprzemienna – między formalną dopuszczalnością a merytoryczną zasadnością jej orzekania*, w: *Rodzina w sytuacji okołorozwodowej. Współczesne dylematy psychologiczne i prawne*, pod red. A. Czeredereckiej, Kraków 2018, s. 85; M. Domański, *Model pieczy naprzemiennnej jako rozstrzygnięcie o władzy rodzicielskiej w wyroku rozwodowym (na tle nowelizacji Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego z 25.06.2015 r.)*, „Przegląd Sądowy” 2017, nr 7–8, s. 55; tegoż, *Rozstrzygnięcie w wyroku rozwodowym o miejscu pobytu dziecka*, „Przegląd Sądowy” 2016, nr 11–12, s. 118.

¹³ Odmienne na ten temat w zakresie porozumienia rodziców co do świadczenia tzw. 500 plus: A. Partyk, *O „opiece naprzemiennnej” mogą zdecydować rodzice, a nie tylko sąd*, LEX/el. 2020, dostęp: 26.07.2025.

¹⁴ Zaznacza się przy tym, że porozumienie rodzicielskie nie jest jednoznaczne z pieczą naprzemienną. Rodzice mogą porozumienia stosować nawet wtedy, jeśli tej pieczy nie planują, mogą wykonywać pieczę na przemian, a jeśli wspólnie, to zgodnie z literalnym brzmieniem przepisu.

przyznanie władzy rodzicielskiej nie mogą zostać określone w drodze mediacji¹⁵, to już sposób jej wykonywania przez rodziców, np. w formie pieczy naprzemiennej, może¹⁶. Zwłaszcza że w każdym przypadku to sąd zatwierdza swoim autorytetem ugodę medacyjną. Niezależnie od wszystkiego, wobec przyjęcia w Polsce modelu polegającego na tym, iż to raczej dziecko zmienia miejsce pobytu, a nie rodzice wymieniają się uprawnieniami w tym czasie¹⁷, sądy obligatoryjnie wskazują miejsca stałego pobytu dziecka u jednego z rodziców¹⁸.

3. Okoliczności istotne dla orzekania o pieczy naprzemiennej

Obecnie jedyne podstawy kodeksowe to dobro dziecka oraz porozumienie rodzicielskie. Pojęcie dobra dziecka stanowi zarówno zasadę prawa, jak i klauzulę generalną¹⁹. W doktrynie znajduje się wiele definicji, m.in. rozumiane jako „prawo do prawidłowego rozwoju psychofizycznego i duchowego”²⁰, a także „zbiór wartości o charakterze niematerialnym i materialnym niezbędnych do zapewnienia prawidłowego rozwoju duchowego i fizycznego dziecka oraz należytego przygotowania go do życia w społeczeństwie”²¹, jak również „zespół świadczeń tak materialnych, jak i duchowych na rzecz dziecka”²². Wszystkie definicje zawierają w sobie aspekty majątkowe, jak i niemajątkowe, a nadto samo pojęcie dobra dziecka występuje zarówno jako przesłanka do oddalenia pozwu o rozwód, jak i do uwzględnienia kwestii opiekuńczych. Maciej Domański zaznacza, iż sama klauzula dobra dziecka jest niezwykle kontrowersyjna i ma specyficzny charakter, wymagający do jej oceny wielopłaszczyznowej analizy w poszukiwaniu optymalnego rozwiązania dla dziecka indywidualnie w każdym przypadku²³.

¹⁵ D. Tomzik, *Zdatność medacyjna*, w: *Mediacja w praktyce mediatora i pełnomocnika*, pod red. C. Roguli, A. Zemke-Góreckiej, Lex/el 2021; A. Kalisz, A. Zienkiewicz, *Mediacja sądowa i pozasądowa. Zarys wykładu*, Warszawa 2014, s. 65–66.

¹⁶ D. Tomzik, *Zdatność medacyjna...*; U. Dąbrowska, w: *Rozwód i separacja*, pod red. J. Ignaczewskiego, Legalis 2010.

¹⁷ Szerzej na temat relacji *joint legal custody* a *joint physical custody*: D.E. Abrams, N.R. Cahn, C.J. Ross, D.D. Meyer, *Contemporary Family Law*, St. Paul 2009, s. 767; J. Kosińska-Wiercińska, *Władza rodzicielska nad małoletnim dzieckiem w razie rozwodu rodziców na tle prawa amerykańskiego*, „Rodzina i Prawo” 2011, nr 19, s. 21n.

¹⁸ W. Stojanowska, *Pozostawienie pełnej władzy rodzicielskiej obojgu rozwiedzionym małżonkom nad ich małoletnimi dziećmi*, „Zeszyty Naukowe IBPS” 1975, nr 2, s. 69.

¹⁹ R. Słabuszewski, *Dobro dziecka a podział majątku małżonków*, „Przegląd Sądowy” 2020, nr 7–8, s. 98, za: J. Ignatowicz, *Prawo rodzinne*, Warszawa 2002, s. 41; T. Smyczyński, w: *System prawa prywatnego*, pod red. Z. Radwańskiego, t. 11: *Prawo rodzinne i opiekuńcze*, Warszawa 2014, s. 56.

²⁰ D. Tomzik, *Porozumienie wychowawcze – dobro dziecka czy wygoda sądu?*, „Młoda Palestra” 2016/2017, nr 11, s. 48, za: K. Gromek, *Kodeks rodzinny i opiekuńczy. Komentarz*, Warszawa 2016.

²¹ W. Stojanowska, *Rozwód a dobro dziecka*, Warszawa 1979, s. 27.

²² S. Kołodziejki, *Dobro wspólnych małoletnich dzieci – jako przesłanka odmowy rozwodu*, „Palestra” 1965, nr 9, s. 30.

²³ M. Domański, *Orzekanie o pieczy naprzemiennej w wyrokach rozwodowych*, Warszawa 2015, s. 17, <www.iws.gov.pl/wp-content/uploads/2018/08/IWS_Domański-M_Orzekanie-o-pieczy-naprzemiennej-w-wyrokach-rozwodowych.pdf>, dostęp: 14.08.2025.

Pisemne porozumienie – ustawodawca od zmiany wprowadzonej w życie 29 sierpnia 2015 r. (ustawą z 25 czerwca 2015 r. o zmianie ustawy – Kodeks rodzinny i opiekuńczy oraz ustawy – Kodeks postępowania cywilnego²⁴) wskazuje wprost, iż musi być ono pisemne. Pomiędzy 13 czerwca 2009 r. (zmiana wprowadzona ustawą z 6 listopada 2008 r. o zmianie ustawy – Kodeks rodzinny i opiekuńczy oraz niektórych innych ustaw²⁵) a 28 sierpnia 2015 r. mogło mieć formę dowolną²⁶. Porozumienie ma dotyczyć wyłącznie władzy rodzicielskiej – sposobu jej wykonywania oraz kontaktu rodziców z dzieckiem. Co do kwestii alimentacji – winno sporządzić się osobne porozumienie.

Odnosząc się do wymogu pisemności, to większość doktryny opowiada się za zwykłą formą pisemną z własnoręcznym podpisem²⁷. Henryk Haak i Anna Haak-Trzuskowska stoją na stanowisku, że nie jest wykluczona sytuacja podyktowania treści przez rodziców do protokołu rozprawy czy też posiedzenia²⁸. Z jednej strony potencjalnie jest to możliwe, niemniej oświadczenia procesowe w dziedzinie władzy rodzicielskiej i kontaktów muszą mieć formę pisemną, gdyż *a contrario* do art. 193 § 2¹ k.p.c. spośród roszczeń zgłoszonych w sprawie o rozwód pozostających pod kognicją sądu jedynie roszczenie alimentacyjne uprawnionego może zostać zgłoszone ustnie. Coraz częściej także dochodzi do sytuacji, w których sądy w sprawach o rozwód nie przeprowadzają ustnie nawet przesłuchania stron wobec treści art. 271¹ k.p.c. w związku z art. 304 k.p.c.²⁹, co realnie uniemożliwiałoby realizację „zapomnianego dowodu” czy też „zapomnianego oświadczenia” w postaci porozumienia rodzicielskiego.

Pozakodeksowo w doktrynie³⁰ podnosi się następujące okoliczności:

- poziom konfliktu między rodzicami,
- przemoc i uzależnienia,
- stanowisko dziecka,
- wspólny model wychowawczy rodziców,
- wykonalność porozumienia,
- odległość miejsca zamieszkania rodziców od siebie³¹,
- status finansowy rodziców.

²⁴ Dz.U. z 2015, poz. 1062.

²⁵ Dz.U. z 2008, nr 220, poz. 1431.

²⁶ P. Długokęcka, *Porozumienie małżonków o sposobie wykonywania władzy rodzicielskiej i utrzymywaniu kontaktów z dzieckiem po rozwodzie*, „Studia Prawnoustrojowe” 2013, nr 20, s. 35.

²⁷ M. Baranowska-Bolesta, *Pieczą naprzemienną rodziców nad dzieckiem – wybrane zagadnienia*, s. 52.

²⁸ H. Haak, A. Haak-Trzuskawska, *Rozwód i separacja. Komentarz do art. 55–61⁶ KRO oraz związanych z nimi regulacji KPC (art. 7, 17, 41, 47, 66, 98, 100–102, 117, 177, 187, 193, 201, 203, 204, 205⁴, 232, 316–317, 366–367, 400, 425–446, 509, 510–511, 511², 516, 520, 567¹–567⁵)*, Warszawa 2020, s. 79–80.

²⁹ Szerzej na temat zwiększania się pisemności postępowania względem zasady ustności: M. Dziurda, *Czy nadchodzi zmierzch zasady ustności w postępowaniu cywilnym?*, „Proces Cywilny” 2022, nr 1, s. 125–148.

³⁰ M. Domański, *Orzekanie o pieczy naprzemiennnej...*, s. 40–67, P. Długokęcka, *Dopuszczalność orzekania o pieczy naprzemiennnej*, s. 89–90.

³¹ W doktrynie podnoszone jest, iż powinna to być odległość nie większa niż 30 km. Zob. M. Domański, *Orzekanie o pieczy naprzemiennnej...*, s. 64.

Honorata Janik-Skowrońska³² analizowała na gruncie orzecznictwa, czy możliwe jest wprowadzenie pieczy naprzemiennej w sytuacji konfliktu rodziców. W istocie za Sądem Rejonowym w Inowrocławiu³³ podniosła ważki problem, iż zgoda obojga rodziców nie może stanowić warunku *sine qua non* do wprowadzenia pieczy naprzemiennej, gdyż sprzeczne jest to tak z założeniem ustawodawcy, jak i nieprawidłowe z punktu widzenia dobra dziecka. Najczęstszym powodem braku zgody są kwestie natury finansowej, niemniej w ocenie autorki edukacja rodziców, zwłaszcza reprezentowanych fachowo, czy też przy udziale mediatora, winna skutecznie uzmysłowić rodzicom, że alimentacja dziecka w pieczy naprzemiennej jest odrębną kwestią i roszczenia alimentacyjne z pieczą naprzemienną co do zasady nie wykluczają się.

4. Problematyka dowodowa

Zarówno sąd opiekuńczy w sprawie o zmianę wyroku rozwodowego, czy orzeczenie o władzy rodzicielskiej (względnie zatwierdzenie ugody mediacyjnej), jak i w sprawie o rozwód obowiązany jest do wszechstronnego i wnikliwego badania sytuacji dziecka³⁴, a zatem dogłębnego przeprowadzenia postępowania dowodowego³⁵.

W sytuacji spraw o rozwód ustawodawca wprost skonkretyzował wymogi postępowania dowodowego:

- nie można oprzeć rozstrzygnięcia wyłącznie na uznaniu powództwa (art. 431 k.p.c.),
- przeprowadzenie dowodu z przesłuchania stron jest obligatoryjne (432 k.p.c.),
- ograniczenie postępowania dowodowego do przesłuchania stron jest niedopuszczalne, jeżeli małżonkowie mają wspólne małoletnie dzieci (art. 442 k.p.c.),
- postępowanie dowodowe ma zmierzać nie tylko do ustalenia okoliczności dotyczących rozkładu pożycia, ale i okoliczności dotyczących małoletnich (art. 441 k.p.c.)³⁶.

Katarzyna Kamińska³⁷ sygnalizuje, że w zakresie orzekania o pieczy naprzemiennej winniśmy orzekać zgodnie z zasadami europejskiego prawa rodzinnego (ang. *Principles of European Family Law*) opracowanymi przez Komisję Europejskiego Prawa rodzinnego³⁸. Według niej zgodnie z zasadą 3:20³⁹ przed

³² H. Janik-Skowrońska, *Pieczą współdzieloną (naprzemienną) w Polsce. Studium prawnosocjologiczne*, Warszawa 2024, s. 144–153.

³³ Wyrok SR w Inowrocławiu z dnia 2.01.2018 r., III Nsm 37/16, w: H. Janik-Skowrońska, *Pieczą współdzieloną (naprzemienną) w Polsce...*, s. 146.

³⁴ M. Domański, *Orzekanie o pieczy naprzemiennej...*, s. 64.

³⁵ P. Długokęcka, *Dopuszczalność orzekania o pieczy naprzemiennej*, s. 90.

³⁶ M. Domański, *Orzekanie o pieczy naprzemiennej...*, s. 116.

³⁷ K. Kamińska, *Sprawowanie władzy rodzicielskiej w formie pieczy naprzemiennej w sytuacji rozwodu lub rozstania rodziców*, „Przegląd Sądowy” 2022, nr 11–12, s. 136.

³⁸ *Principles of European Family Law*, <<http://ceflonline.net/principles/>>, dostęp: 26.07.2025.

³⁹ Principle 3:20 Residence (2): The child may reside on an alternate basis with the holders of parental responsibilities upon either an agreement approved by a competent authority

orzeczeniem pieczy naprzemiennej należy wziąć pod uwagę w szczególności: 1) wiek dziecka i jego zdanie na ten temat, 2) zdolność i gotowość rodziców do współpracy ze sobą w sprawach dziecka, jak również ich sytuację osobistą, 3) odległość między miejscami zamieszkiwania rodziców i szkołą dziecka⁴⁰.

Wobec powyższego opieranie się wyłącznie na porozumieniu rodzicielskim jest nietrafione. Niekoniecznie także samo zdanie rodziców – stron postępowania – będzie kluczowe. Marcin Białecki zaznacza, iż do najczęściej wykorzystywanych środków dowodowych w sprawach o rozwód i separację należą dowody z zeznań świadków, dokumentów urzędowych i prywatnych, opinie biegłych Rodzinnego Ośrodka Diagnostyczno-Konsultacyjnego (obecnie OZSS = Opiniodawczego Zespołu Sądowych Specjalistów – D.T.), dowody, o których mowa w art. 308 § 1 k.p.c., ale także dowody zdobywane w sposób bezprawny bądź podstępny (nagrania z dyktafonu, wyciągi z korespondencji e-mail, fotografie z tzw. zrzutów ekranowych) i obligatoryjne przesłuchanie stron, a ponadto dowód z wywiadu kuratorskiego (art. 434 k.p.c.) oraz z opinii opiniodawczego zespołu sądowych specjalistów (art. 290 k.p.c.)⁴¹. Nierzadko w praktyce sądy przewidują jako wystarczający dowód wywiad kuratorski bądź przesłuchanie świadka na okoliczności dotyczące dziecka⁴². W ocenie autorki nie do końca jest to postępowanie zgodne z obecnymi uregulowaniami procedury cywilnej w sprawach dotyczących dzieci, zwłaszcza że wywiad kuratora nie może zastąpić postępowania dowodowego⁴³.

Polska procedura cywilna nie przewiduje hierarchii dowodów, czy też prawidłowo rzecz ujmując – środków dowodowych⁴⁴. Przy czym każdy z nich ma swoje określone cele. Sprawy opiekuńcze cechują się często długotrwałością postępowań ze względu właśnie na powinności sądu dogłębnego badania sprawy. Warto w tym miejscu rozważyć, czy stworzenie przykładowo katalogu przesłanek wprost nie ułatwi sądom podjęcia natychmiastowych działań już na etapie dekretacji sprawy.

Wiele kontrowersji budzą prywatne opinie, bądź też ekspertyzy psychologiczne. Opinie prywatne stanowią jedynie dowód z dokumentu, nie zaś źródło wiadomości specjalnych, niemniej na etapie zgodności woli stron, wspólnego badania i przy ich wspólnym udziale dowód ten winien być adekwatny do podjęcia decyzji. Należy zgodzić się z Aleksandrą Partyk⁴⁵, która w opracowaniu

or a decision by a competent authority. The competent authority should take into consideration factors such as: (a) the age and opinion of the child; (b) the ability and willingness of the holders of parental responsibilities to cooperate with each other in matters concerning the child, as well as their personal situation; (c) the distance between the residences of the holders of the parental responsibilities and to the child's school.

⁴⁰ K. Kamińska, *Sprawowanie władzy rodzicielskiej...*, s. 137.

⁴¹ M. Białecki, *Gromadzenie dowodów sprzecznych z prawem przez strony w sprawach o rozwód i separację*, w: D. Gil, E. Kruk, *Role uczestników postępowań sądowych – wczoraj, dziś i jutro*, t. 2, Lublin 2015, s. 74.

⁴² Zob. E. Holewińska-Łapińska, *Pozostawienie władzy rodzicielskiej nad wspólnymi małoletnimi dziećmi obojgu rozwiedzionym rodzicom oraz rozstrzygnięcia o kontaktach z dziećmi w wyrokach rozwodowych*, Warszawa 2012, s. 141–142.

⁴³ M. Manowska, *Postępowania odrębne w procesie cywilnym*, Warszawa 2012, s. 44.

⁴⁴ Szerzej na ten temat m.in. H. Mądrzak, *Postępowanie cywilne*, Warszawa 1999, s. 153.

⁴⁵ A. Partyk, *Ekspertyza prywatna to legalny dowód*, LEX/el. 2021.

(za Sądem Apelacyjnym w Lublinie⁴⁶) wskazała, że opinia prywatna jako dokument prywatny może być uznana za rzetelną i wiarygodną. A to, iż nie ma charakteru urzędowego, nie sprawia, że nie może być podstawą do czynienia ustaleń w sprawie, zaś ekspertyzy mogą podlegać swobodnej ocenie dowodów, tak jak wszelkie inne dowody. „To, iż dokument nie ma charakteru urzędowego, nie oznacza, że powinien być negatywnie oceniony w sporze w zakresie jego mocy dowodowej” – uznał sąd apelacyjny, przywołując stanowisko Sądu Najwyższego wyrażone w wyroku z 22 sierpnia 1950 r., C 142/50 (LEX nr 151466). W ocenie autorki załączenie do pozwu opinii dotyczącej relacji na linii obojga rodziców i dziecka stanowczo przyspieszy procedowanie w sprawach opiekuńczych. O ile nie można zastępować nimi opinii biegłego, to nawet w sprawach rodzinnych sąd nie ma przymusu korzystania z biegłych z Opiniodawczego Zespołu Sądowych Specjalistów bądź też konkretnego biegłego. Równie dobrze opinia prywatna może stanowić asumpt do rozważań w zakresie dopuszczenia dowodu z opinii biegłych w razie wątpliwości sądu. Niemniej w sytuacji braku kwestionowania opinii przez strony postępowania nawet dokument prywatny mający jednak charakter obiektywny może i powinien znacząco przyspieszyć postępowanie, a także zrealizować zasadę dobra dziecka.

Jak wskazano wyżej, w praktyce powoływany jest nierzadko dowód z zeznań świadka, który ma potwierdzić kompetencje rodzicielskie lub też to, że małoletni odnajduje się w pieczy naprzemiennej stosowanej już przez rodziców. W tym charakterze powoływani są niekiedy specjaliści – pedagodzy, czy też psychologowie (zwolnieni z tajemnicy przez rodziców) i mimo że są to osoby posiadające wiedzę specjalną, pozostają świadkami⁴⁷. A dowody takie nie są tak kategorycznie krytykowane jak opinie prywatne.

Stanowiska opiniodawczych zespołów sądowych specjalistów jako najbardziej adekwatne powinny służyć przeanalizowaniu sytuacji relacji rodzicielskich oraz na linii rodzic – dziecko. Coraz częściej także przemawiają za zasadnością stosowania pieczy naprzemiennej⁴⁸.

Wywiad kuratora powinien być przeprowadzony w sytuacji, gdy rodzice deklarują chęć wychowania dziecka w pieczy naprzemiennej, bądź już jej realizacji. Wywiad środowiskowy ma dotyczyć małoletniego i jego środowiska, w szczególności zachowania się i warunków wychowawczych małoletniego, sytuacji bytowej rodziny, przebiegu nauki małoletniego i sposobu spędzania czasu wolnego, jego kontaktów środowiskowych, stosunku do niego rodziców lub opiekunów, podejmowania działań wychowawczych, stanu zdrowia i znanych w środowisku uzależnień małoletniego⁴⁹.

⁴⁶ Wyrok Sądu Apelacyjnego w Lublinie z dnia 18 października 2021 r., I ACa 789/20, LEX nr 3254189.

⁴⁷ Szerzej na ten temat: K. Knoppek, *Rozgraniczenie dowodu z zeznań świadków i dowodu z opinii biegłego w postępowaniu cywilnym*, „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny” 1984, z. 4, s. 121–127.

⁴⁸ K. Kamińska, *Ewolucja władzy rodzicielskiej...*, s. 90.

⁴⁹ F. Zedler, *Dowód nienazwany w postępowaniu cywilnym*, „Polski Proces Cywilny” 2018, nr 4, s. 476–477.

W ocenie autorki poza środkami dowodowymi kluczowe dla rozpoznania sprawy małoletnich po 15 lutego 2024 r.⁵⁰ jest obligatoryjne przeprowadzenie wysłuchania małoletniego. Samo wysłuchanie dowodem nie jest⁵¹, ale stanowi pomocniczą instytucję procesową o charakterze technicznym, służącą do uzyskania przez sąd wyjaśnień i oświadczeń potrzebnych do rozstrzygnięcia sprawy w celu zapoznania się z opinią dziecka, a nie faktów przez nie przytaczanych⁵². Samo wysłuchanie zasadniczo odbywa się przed sądem, jednak poza salą sądową⁵³ i niezależnie od woli rodziców⁵⁴. W ocenie autorki wysłuchanie małoletniego jest możliwe także w mediacji, gdyby rodzice – strony postępowania – postanowili tą drogą dokonać ustalenia sposobu wykonywania władzy rodzicielskiej. Wszak w standardach prowadzenia mediacji dopuszczono możliwość dołączenia dzieci do mediacji pod warunkiem zgody obojga rodziców⁵⁵. Dziecko jest równorzędnym podmiotem w sporze rodziców⁵⁶. Autorka uważa, że w sytuacji, w której przykładowo mediatorem jest psycholog lub też mieszany zespół prawniczo-psychologiczny, zagwarantowana zostanie jednocześnie zasada wysłuchania dziecka w postępowaniu, jak i prawa dziecka tak prawne, jak i zdrowotne oraz komfort psychiczny.

5. Podsumowanie

Wobec rosnącego zainteresowania instytucją pieczy naprzemiennej, w ocenie autorki zdaje się zasadne stworzenie przepisów natury materialnoprawnej oraz procesowej konkretyzujących wykorzystanie pieczy naprzemiennej, tak by uniknąć sporów interpretacyjnych na gruncie różnych systemów (prawa cywilnego⁵⁷ i administracyjnego), jak i nierówności wobec stron postępowań czy też w innych postępowaniach. Obecnie jest to ujmowane dowolnie, niekoniecznie wnikliwie i z uwzględnieniem dobra dziecka, które ma zawsze prawo do wychowania przez oboje rodziców. Bez wątpienia największym problemem jest brak ustawowych

⁵⁰ Ustawa z dnia 28 lipca 2023 r. o zmianie ustawy – Kodeks rodzinny i opiekuńczy oraz niektórych innych ustaw, Dz.U. z 2023, poz. 1606.

⁵¹ U. Dąbrowska, w: *Rozwód i separacja*, s. 263.

⁵² D. Wybrańczyk, *Wysłuchanie małoletniego w postępowaniu cywilnym – poradnik dla praktyków*, LEX/el. 2025.

⁵³ M.M. Cieśliński, W. Machała, *Sądowe wysłuchanie dziecka a stanowisko jego rodziców*, „Przegląd Sądowy” 2021, nr 1, s. 45.

⁵⁴ Tamże, s. 45–58.

⁵⁵ A. Cybulko, w: E. Gmurzyńska, R. Morek, *Mediacje. Teoria i praktyka*, Lex/el. 2024.

⁵⁶ M. Michalak, *Mediacja a dziecko*, w: *Mediacja dla każdego*, pod red. L. Mazowieckiej, Warszawa 2010, s. 119; D. Wybrańczyk, *Sytuacja prawna małoletniego dziecka rozwodzących się rodziców*, Lex/el. 2022.

⁵⁷ „Z powodu braku jednoznacznej definicji, a przede wszystkim braku wytycznych do dotyczących orzekania pieczy naprzemiennej, sędziowie różnie interpretują, czym jest piecza naprzemienna – czy formą wykonywania władzy rodzicielskiej, czy formą kontaktów” – M. Sikorska, M. Gawrońska, *Pieczna naprzemienna w Polsce...*, s. 33.

wskazań, w oparciu o jakie kryteria należy badać zgodność z dobrem dziecka⁵⁸. Tym samym należy rozważyć dotychczasowe zwyczajowe wytyczne w celu urealnienia możliwości zwiększania częstotliwości orzekania pieczy naprzemiennej. Wydaje się przy tym, że ze względu na ograniczenia zasady dyspozycyjności w sprawach opiekuńczych⁵⁹, sądy z urzędu winny rozważać, czy w danym przypadku, np. rozvodu stron, nie jest zasadne orzeczenie pieczy naprzemiennej nawet wbrew jednoznacznej woli stron, a w sytuacji, przykładowo, wniosków rodziców nieskonfliktowanych, którzy jednak chcieliby zachować pieczę nad dzieckiem po rozstaniu.

W ramach postulatów *de lege ferenda* konieczna będzie zmiana art. 58 oraz 107 kro.

Do warunków ustanowienia pieczy naprzemiennej ustawa powinna wskazać: zgodny wniosek stron, istniejącą silną więź emocjonalną dziecka z obojgiem rodziców, pisemne porozumienie rodzicielskie w zakresie władzy i kontaktów, pozytywną opinię specjalistyczną z zakresu psychologii i psychiatrii dotyczącą relacji rodzic–rodzic i rodzic–dziecko oraz braku przeciwwskazań do wykonywania władzy rodzicielskiej, bliskość miejsca zamieszkania rodziców, zgodę małoletniego, równą stopę życiową rodziców.

Proponuje się zatem, aby w ramach obowiązkowych załączników już na etapie wnioskowania o pieczę naprzemienną do pozwu lub pisma dołączyć porozumienie wychowawcze (najlepiej sporządzone przy udziale mediatora sądowego z doświadczeniem w sprawach rodzinnych, który także porozmawia z małoletnim), pozytywną opinię psychologiczną, a na etapie postępowania sądowego czy też w mediacji konieczne wysłuchać małoletniego, o ile jest w stanie przekazać swoje rozsądne życzenie.

BIBLIOGRAFIA

- Abrams D.E., Cahn N.R., McClain L.C., Rosss C.J., Matsumura K.T., Dixon W.J., *Contemporary Family Law*, St. Paul 2009.
- Andrzejewski M., *Pieczna naprzemienna – między formalną dopuszczalnością a merytoryczną zasadnością jej orzekania*, w: *Rodzina w sytuacji okołorozwodowej. Współczesne dylematy psychologiczne i prawne*, pod red. A. Czeredereckiej, Kraków 2018.
- Atwell Anthony E., Moore U.S., Nielsen E., Levite Z., *Effects of Joint Custody*, „The Bulletin of the American Academy of Psychiatry and the Law” 1984, t. 12, nr 2.
- Baranowska-Bolesta M., *Pieczna naprzemienna rodziców nad dzieckiem – wybrane zagadnienia*, „Przegląd Sądowy” 2022, nr 9.
- Białecki M., *Gromadzenie dowodów sprzecznych z prawem przez strony w sprawach o rozwód i separację*, w: D. Gil, E. Kruk, *Role uczestników postępowań sądowych – wczoraj, dziś i jutro*, t. 2, Lublin 2015.
- Bładowski B., *Metodyka pracy sędziego*, Warszawa 2013.
- Cieśliński M.M., Machała W., *Sądowe wysłuchanie dziecka a stanowisko jego rodziców*, „Przegląd Sądowy” 2021, nr 1.
- Cybulko A., w: E. Gmurzyńska, R. Morek, *Mediacje. Teoria i praktyka*, Lex/el2024.

⁵⁸ K. Kamińska, *Pieczna naprzemienna a władza rodzicielska rodziców żyjących w rozłączeniu*, Lex/el 2022.

⁵⁹ B. Bładowski, *Metodyka pracy sędziego*, Lex/el 2013.

- Dąbrowska U., w: *Rozwód i separacja*, pod red. J. Ignaczewskiego, Legalis 2010.
- Dąbrowska U., w: *Rozwód i separacja*, pod red. red. J. Ignaczewskiego, A. Bodnara, U. Dąbrowskiej, J. Maciejowskiej, A. Stempniaka, A. Śledzińskiej-Simon, Warszawa 2012.
- Długokęcka P., *Dopuszczalność orzekania o pieczy naprzemiennej*, „Studia Prawnoustrojowe” 2020, nr 50.
- Długokęcka P., *Porozumienie małżonków o sposobie wykonywania władzy rodzicielskiej i utrzymywaniu kontaktów z dzieckiem po rozwodzie*, „Studia Prawnoustrojowe” 2013, nr 20.
- Domański M., *Model pieczy naprzemiennej jako rozstrzygnięcie o władzy rodzicielskiej w wyroku rozwodowym (na tle nowelizacji Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego z 25.06.2015 r.)*, „Przegląd Sądowy” 2017, nr 7–8.
- Domański M., *Orzekanie o pieczy naprzemiennej w wyrokach rozwodowych*, Warszawa 2015, <www.iws.gov.pl/wp-content/uploads/2018/08/IWS_Domański-M._Orzekanie-o-pieczy-naprzemiennej-w-wyrokach-rozwodowych.pdf>, dostęp: 26.07.2025.
- Domański M., *Orzekanie o pieczy naprzemiennej w wyrokach rozwodowych*, „Prawo w działaniu. Sprawy cywilne” 2016, nr 50.
- Domański M., *Rozstrzygnięcie w wyroku rozwodowym o miejscu pobytu dziecka*, „Przegląd Sądowy” 2016, nr 11–12.
- Dziurda M., *Czy nadchodzi zmierzch zasady usłowności w postępowaniu cywilnym?*, „Polski Proces Cywilny” 2022, nr 1.
- Gromek K., *Kodeks rodzinny i opiekuńczy. Komentarz*, Warszawa 2016.
- Haak H., Haak-Trzuskawska A., *Rozwód i separacja. Komentarz do art. 55–61⁶ KRO oraz związanych z nimi regulacji KPC (art. 7, 17, 41, 47, 66, 98, 100–102, 117, 177, 187, 193, 201, 203, 204, 205⁴, 232, 316–317, 366–367, 400, 425–446, 509, 510–511, 511², 516, 520, 567¹–567⁵)*, Warszawa 2020.
- Holewińska-Lapińska E., *Pozostawienie władzy rodzicielskiej nad wspólnymi małoletnimi dziećmi obojgu rozwiedzionym rodzicom oraz rozstrzygnięcia o kontaktach z dziećmi w wyrokach rozwodowych*, Warszawa 2012.
- Ignatowicz J., *Prawo rodzinne*, Warszawa 2002.
- Informator statystyczny wymiaru sprawiedliwości, opracowania wieloletnie, <<https://isws.ms.gov.pl/pl/baza-statystyczna/opracowania-wieloletnie>> dostęp: 26.07.2025.
- Janik-Skowrońska H., *Piecza współdzielona (naprzemienna) w Polsce. Studium prawno-socjologiczne*, Warszawa 2024.
- Kalisz A., Zienkiewicz A., *Mediacja sądowa i pozasądowa. Zarys wykładu*, Warszawa 2014.
- Kamińska K., *Ewolucja władzy rodzicielskiej ze szczególnym uwzględnieniem instytucji pieczy naprzemiennej (joint physical custody)*, „Miscellanea Historico-Iuridica” 19(2020), z. 1.
- Kamińska K., *Piecza naprzemienna a władza rodzicielska rodziców żyjących w rozłączeniu*, Lex/el 2022.
- Kamińska K., *Sprawowanie władzy rodzicielskiej w formie pieczy naprzemiennej w sytuacji rozvodu lub rozstania rodziców*, „Przegląd Sądowy” 2022, nr 11–12.
- Kędziera K., Stępień M., *Piecza naprzemienna w polskim prawie rodzinnym*, „Palestra” 2018, nr 3.
- Knoppek K., *Rozgraniczenie dowodu z zeznań świadków i dowodu z opinii biegłego w postępowaniu cywilnym*, „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny” 1984, z. 4.
- Kołodziejowski S., *Dobro wspólnych małoletnich dzieci – jako przesłanka odmowy rozvodu*, „Palestra” 1965, nr 9.
- Kosińska-Wiercińska J., *Władza rodzicielska nad małoletnim dzieckiem w razie rozvodu rodziców na tle prawa amerykańskiego*, „Rodzina i Prawo” 2011, nr 19.
- Mądrzak H., *Postępowanie cywilne*, Warszawa 1999.
- Manowska M., *Postępowania odrębne w procesie cywilnym*, Warszawa 2012.
- Michalak M., *Mediacja a dziecko*, w: *Mediacja dla każdego*, pod red. L. Mazowieckiej, Warszawa 2010.
- Partyk A., *Ekspertyza prywatna to legalny dowód*, LEX/el. 2021, dostęp: 26.07.2025.
- Partyk A., *O „opiece naprzemiennej” mogą zdecydować rodzice, a nie tylko sąd*, LEX/el. 2020, dostęp: 26.07.2025.
- Principles of European Family Law*, <<http://ceflonline.net/principles/>>, dostęp: 26.07.2025.

- Sikorska M., Gawrońska M. *Piecza naprzemienna w Polsce – diagnoza i rekomendacje dla polityk publicznych*, Warszawa 2025, <www.pieczanaprzemienna.uw.edu.pl/wp-content/uploads/2025/04/raport.pdf>, dostęp: 26.07.2025.
- Słabuszewski R., *Dobro dziecka a podział majątku małżonków*, „Przegląd Sądowy” 2020, nr 7–8.
- Smyczyński T., w: *System prawa prywatnego*, pod red. Z. Radwańskiego, t. 11: *Prawo rodzinne i opiekuńcze*, Warszawa 2014.
- Stanowisko Komisji Kodyfikacyjnej Prawa Rodzinnego w sprawie wprowadzenia przepisów prawnych regulujących pieczę współdzieloną*, Warszawa 2025, <https://www.gov.pl/attachment/27831048-a131-4418-b671-c2a5dc8b6722>.
- Stojanowska W., *Pozostawienie pełnej władzy rodzicielskiej obojgu rozwiedzionym małżonkom nad ich małoletnimi dziećmi*, „Zeszyty Naukowe IBPS” 1975, nr 2.
- Stojanowska W., *Rozwód a dobro dziecka*, Warszawa 1979.
- Tomzik D., *Porozumienia wychowawcze – dobro dziecka czy wygoda sądu?*, „Młoda Palestra” 2016/2017, nr 11.
- Tomzik D., *Zdatność mediacyjna*, w: *Mediacja w praktyce mediatora i pełnomocnika*, pod red. C. Roguli, A. Zemke-Góreckiej, Lex/el 2021.
- Wybrańczyk D., *Sytuacja prawna małoletniego dziecka rozwodzących się rodziców*, Lex/el 2022.
- Wybrańczyk D., *Wysłuchanie małoletniego w postępowaniu cywilnym – poradnik dla praktyków*, LEX/el. 2025.
- Wyrok Sądu Apelacyjnego w Lublinie z dnia 18 października 2021 r.*, I ACa 789/20, LEX nr 3254189.
- Wyrok SR w Inowrocławiu z dnia 2 stycznia 2018 r.*, III Nsm 37/16.
- Zedler F., *Dowód nienazwany w postępowaniu cywilnym*, „Polski Proces Cywilny” 2018, nr 4, s. 476–477.
- <www.mamadu.pl/163732,gniazdowanie-co-to-jest-na-czym-polega-jak-wprowadzic-opinia-psychologa>, dostęp: 26.07.2025.